Takáts Gyula

„A REÁLIS HÜPERIÓNI”

Válogatott versek és gondolatok

EGY VÁLOGATÁS ELÉ

Szokatlan dolog, hogy valaki geológia és filozófia szakon végzi egyetemi tanulmányait. Még szokatlanabb, ha egy neves költő esetében mondhatjuk ugyanezt. Takáts Gyula (1911–2008) a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen diplomázott 1934-ben. Egyetemi éveire számos visszaemlékezésében kitér, mindig nagy szeretettel említve egyetemi hallgatótársait, és tisztelettel oktatóit: *„Mohón válogattam az előadásokban, és beiratkoztam, amelyikre csak kedvem kerekedett. Váltogatták is egymást az előadások, könyvek, könyvtárak, irodalom, klasszika-filológia, művészettörténet és természetjárás és természettudományok és a filozófia. De főleg e két utóbbiból is a geológia, az őslénytan, fizikai földrajz és a morfológia érdekelt. A filozófusok közül a világmagyarázók, Arisztotelész–Platón és Aquinói Tamás és Descartes gondolatvilága. Így történt, hogy nem irodalomból, de geográfia–geológia–filozófia csoportosítással doktoráltam. Mintegy létbiztonságomhoz kellett ez, hogy a kozmosz tengerében megismerjem annak a kis hajónak a szerkezetét és az ész iránytűjét is, amelyen duzzadozó vitorláimat már az irodalom szele lobogtatta.”*[1]

Professzora a kor neves filozófiatörténésze, Halasy-Nagy József volt, aki Arisztotelész *Metafizikájának* első magyar nyelvű tolmácsolója is egyben. Óráin – Takáts Gyula egyetemi jegyzetei szerint – a kortárs filozófusok közül elsősorban Spengler és Ortega kerültek terítékre. A fiatalember, aki ebben az időben a teljes európai filozófiatörténetet igyekszik átrágni, nagyon is fogékony a krizeológiára. A válságtudat tulajdonképpen egész életművén végigvonul, s mind verseiben, mind prózai írásaiban, de főként naplóiban sokszor előfordulnak erre utaló részletek. Az egyetemi jegyzetek egyes tételmondatai mellett – melyek többségükben szó szerinti idézetek valamelyik fent nevezett szerzőtől – gyakran előfordulnak piros ceruzával írt felkiáltójelek, dupla vonalak. Nem központi eleme létszemléletének, de mindenképpen egy tapintható, érezhető pont, melyet hol a nagyvárosi léten, hol a természettől, harmóniától, klasszikus antik eszménytől és ezzel önmagától is elidegenedő emberen keresztül igyekszik megjeleníteni. Takáts Gyuláról szólva elmondható ugyanaz, amit ő maga Berzsenyi és Hölderlin kapcsán fogalmazott meg: *„Egyre keresi a teret, és remélve teremti* a reális hüperióni *szép világot. Keresi a kiutat, mert mocsárba fojtja a kor és a magány. Űzi a dicsőségvágy, és keresi, mert gondolatvilágával kilóg az osztályából is. Keresi, mert nincs harmónia a valóság és az ideál, az élet és az eszmény között.”*[2]

Takáts azonban nem filozófus, hanem filozófiai igényű és érdeklődésű lírikus. Érdekes, hogy a kritika ezt az ihletést kevésbé vette figyelembe, nem úgy, mint Weöres Sándor esetében. Takáts valóban behatárolhatóbb területen mozog. Az európai filozófia mellett főként a kínai bölcseletet részesíti előnyben fiatal korában is, melyhez azonban nyolcvanas éveiben visszatér és utolsó köteteinek fő ihletőjévé válik, amint az a válogatásunkban is szereplő Csu Fu-versekben olvasható. S, hogy ki az a Csu Fu? *„A költő neve irodalmi lexikonokban nem szerepel. Szülőföldje Drangalag, amely Na Conxy Pánnal határos. Furcsa módon egyszemélyben mesterem és tanítványom is."*[3]

Takáts a *„hasznos szép"* gondolatával, s egész köré épített rendszerével, életével, melyet a köré szervezett, az élet egységes voltát tudta önmaga szolgálatába állítani. *„A költő feladata a maga és a társadalom érdekében is a képességeinek és a tehetségének minél tökéletesebb kiművelése. Csak így alkothatja meg azt a költői szerkezetet, amellyel nemcsak művet teremt, de amellyel maga körül életstílust is ihlet. Így lehet a költő a verseivel az élet alakítója. A vers haszna, vagy úgy is mondhatnám, a célja, olyan érzést sugározni és ébreszteni, amelynek áramkörében vagy amellyel elviselhetőbbé, szebbé teszi a költészet a világot. Értelmesebbé a vers a létezést. A hétköznapi jó életen és az okos cselekvéseken túl – szóval a vegetáláson és a praktikumon túl – olyant adni, amelyben a költészettel foglalkozó ember a teremtés sóját és mézét is megízlelheti. A vers egy kicsit a valóság fölé emelt vagy ébresztett világ. Ezt megérezni, ebben élni ugyancsak emberhez méltó. És mert a jó vers lényege a tökéletesség, így bátran beszélhetünk a gyakorlatban is munkáló hasznos szép fogalmáról és szerepéről".*[4]

A *„hasznos szépet"* mint szintén platóni ihletésű eszmét, sohasem valamiféle elvont, *l'art pour l'art* elv mozgatja. A rendeltetés lényeges szempont, miként a tanító szerep is, akárcsak Takáts esetében. Nem önmagában megálló művészet ez, hanem a magasabb, a *„léten túli messze"* valóságainak származéka. Ez a legfőbb biztosíték arra, hogy a szellemi és érzéki világ ne lehessen kijátszható egymás ellen. Nem valamiféle dualizmusról van szó, amely a testet és az érzéki világot börtönnek tekinti, hanem sokkal inkább a tükör másik oldalának. Ezért is mondhatta kiváló, méltatlanul elfeledett esszéistánk, Csányi László, hogy Takáts Gyula költészetének, sőt, életművének alapszava a *serenitas*. A derű.

Kilencvenhét évet, s közel nyolcvan év irodalmi működését egységben szemlélni, rendszerező elemzés tárgyává tenni komoly, embert próbáló feladat s talán szerénytelenség is. Egy lezárult életművet természetesen mindig könnyebb értékelni, különösen akkor, ha az értékelőnek megadatik az a lehetőség, hogy a kéziratos hagyatékot és a levelezést is áttekintse, feldolgozza. E sorok írója ebben a szerencsés helyzetben van. E rövid bevezetés megírására készülve ugyanakkor újra és újra ott leselkedett a háttérben az egyszerűnek, de egyben méltatlannak is tűnő megoldás, hogy a kötetek, az életrajz és a befogadástörténet, esetleg a kitüntetések felsorolásával elintézettnek tekinthető a felvezetés.[5] Nos, nem így van. A válogatás szubjektív műfaj, így a hozzá tartozó felvezetésnek sem szabad az „objektivitás" sokszor komikus álarcában tetszelegnie. Az irodalmi kánon, kánonok alapján való, avagy azokkal valamilyen okból szembehelyezkedő versolvasás úgysem tekinthető megalapozottnak, még kevésbé autonóm döntésnek. Verseket

nem kánonok, vagy ellenkánonok alapján olvas, szeret az ember. Ha komolyan veszi a költészetet, legalábbis.

Egy kritikusát azonban mégis idézzük, éppen a *„reális hüperióni”* világ miatt. Takáts Gyula *Se ég, se föld* című kötetéről Hamvas Béla írt recenziót a *Diárium* 1947 őszi számában, amelyben többek között a következőket írja: Takáts Gyula költészete *„kozmikus erőkkel való intenzív együttélés (mythikus létezés) és ehhez képest a mélyen átélt és megnemesített népi nyelv.”* Egyfajta *„meditációs és monológ költészet”* ez. Takáts Gyula *„az a költő, aki ha reggel a kis ház ajtaján kilép, a jegenyékre felnéz, az már költészet.”* Valamint: *„Hálás dolog lenne Takáts Gyula verseit és Egry József képeit ebből a szempontból összehasonlítani. Milyen csodálatos az, hogy élnek közöttünk emberek, akik, ha kinéznek a tóra, az már festmény és ha fölemelik a horgászbotot, az már vers. Milyen nagyszerű dolog az, hogy ez a múzsai lét, amely oly gyengéd és ritka, most itt közöttük jár. Nemhogy mesterkednie nem kell, nemcsak erőlködnie nem kell. Ahhoz, amit önkéntelenül él, semmit sem kell hozzátennie, hogy abból költészet legyen. Ez a csodálatos. Ez a poétikus temperamentum titka és varázsa.”*[6]

Talán adódik alkalom, amikor a bor, a táj, a természet szerepéről is írhatunk Takáts életművével kapcsolatban; vagy a valódi Pannóniáról, amely szellemileg ugyanúgy határos a Parnasszosszal, mint Tübingennel, vagy éppen Drangalaggal.

✣

Takáts valamikori könyvtára a mai napig a költő kaposvári házában található. Itt rejtőzik egy kisformátumú kötet, *A szépség szíve*. Aláhúzások, ceruzás bejegyzések tarkítják az oldalakat, a kötetben elszórva kis jegyzetlapok vannak. Életművét áttekintve, és abba belehelyezkedve különösen fontos lehetett számára az alábbi passzus:

„A költő a dolgok közepében állva a nagy titkokat szemléli,
S közben érzelmeit és elméjét a régi feljegyzésekből táplálja.
Együtt halad a négy évszakkal, sóhajtozva az elmúlás felett,
Bámulva néz a tízezer dologra, s a világ sokféleségére gondol.
Bánkódik a java őszben földre hulló levelek sorsán,
S örül az illatos tavaszban fakadó zsenge rügyeknek.
Szíve félelemtől zakatol, ha zúzmarát érez,
Vágya messze ragadja, mikor a felhőket nézi.
Régi korok nagyjainak kiváló műveit szavalgatva
Felidézi a régen élt költők tiszta illatát.
Bolyongván az irodalmi szépség erdejében
Megcsodálja a nagy művészet tökéletes harmóniáját.
Majd izgatottan löki félre könyveit, s ecsetet ragad,
Mert úgy érzi, mindent egy költői műben kell elmondania.”[7]

VÁLOGATOTT VERSEK

A somogyi klasszikus

Hinnéd Horátius földje,
oly idilli, méla kép.
Halvány pasztell-ruhában lép eléd.
A dombháton bicskás gazda
szőlőt kötöget,
s a naparany hogy beönti
a bronz földeket,
úgy véled, halk spondeust
ringat feléd a szél.
A völgyben pásztor tilinkóz
és hófehér a nyáj.
Az ökrök smaragd-fűbe lépnek,
s hogy latin színt adjon az egésznek,
Bacchus bordala csendül
a présházak felül.
És szíved szavával
Róma szól, mint ősi himnusz.
A völgyben, tán anakronizmus:
ott, hol a tér hosszú és szabad,
fürdővendégekkel a strandok felé
egy kis vicinális szalad.
De mint Tyrrenis a Balaton
és odébb a domb enyhén,
mint a Quirinál ível.
Alatta a zsombékok között
a csordás tarka ökreivel.
A háton ekével Ceres fia
szánt és jambusával Rómáig ér.
S bár közel egy század óta holt,
de Horáci-cédrus, melletted
a legnagyobb latin
a hétszilvafás Berzsenyi volt.

Balatonparton

Kosztolányi Dezsőnek

Cseresznyefa. Kezemre permetez sok fehér szirom,
és én játékosan a vízre hullatom.
S a kék vizen, mint vén rizsbárka ring
a badacsonyi kőszállító hajó,
s fölöttünk halkan egy gém kering.
Zöld szittyó, színes vadkacsák.
A tóról halkritmusú zenék,
mintha Po Csüi verset hallanék.
Szemközt az üvegégre karcsún
a Gulács finoman ível,
mint kis Fuzsijáma, lila lepleivel.
Napalkonyán a tó Sárga Tenger.
S a pókháló, mint szűz japáni selyem
kopott ruhámra akad a kócsaglesen.
Fehér szirmok, sárga csodák,
fekete bárkák, bordó nádasok,
s az alkonyat rám úgy oson,
mint sárkányt leső gyerekre
egy kínai mese…

Egy víg barát

János fráter kemény bűnben újra.
A bőjt elől inalva, megszökött.
Velünk iszik, de szentesen nyögi,
a csend kell csak neki, a bőjti csönd.

A hegy szive, hol béke s ég honol!
Hol angyalok és Szent Ferenc lakik,
mert itt tud ő magába nézni csak,
s a példákon épülni hajnalig.

Fejét jeges forrásban mártja meg,
ha sok volt már a bor s az áhitat…
A rendház és a vén pince között
szeretne rakni megértés-hidat.

Ilyenkor föl, a hegy ormára lép,
s mint nagy szószékről fellengzőn dörög
a városra, hol szegény társait
a rendház fogja és a mély ködök.

Aztán magába roskad és zokog,
János fráter, a hívő remete,
de gazdánk bükkfa és hiába sír,
az áhitatba nem olvad bele.

Szalonna, bor közt kopnak napjaink.
Még mentség, hogy velünk e szent barát…
Az éghöz véle így közelb vagyunk,
mert értünk is mond majd imát,

ha visszatért, mert rendházuk ölén,
idézgetvén a borpincés hegyet,
gyertyákat gyujt majd lelkünk üdviért,
s imában tölti mind az éjeket…

Vizen

A part már messze van mögöttem.
Remeg szép rózsapárás ködben…
Hozzátapad a láthatárhoz
s a végtelen forró körében
libeg, mint kék szalag a szélben.

Hasad a víznek sűrű fodra.
Szétfejtem apró zöld bokrokra.
Tüdőmet, izmomat kísértem,
s tán téged is, nagy égi-őröm,
amint e vízzel így vesződöm.

Úszom a roppant zöld elemben,
mely hat földet ringat kezedben,
és életem tehozzád tágul,
hozzád, ki lényeg és a kezdet,
ki a semmiből kiemelted.

Mint szép, zöld sejtnek barna magja,
úgy fekszem ép a sűrű habba
és hallgatom, mit zúg a mélység.
Csigák, források szűz dalával,
így játszom én a kék halállal.

Tanít az ős elem. Mellemre
rádől a mennyek szerkezetje
s az ég és víz között a testem
fürösztöm, míg remeg a nyárvég,
mint lüktető, tüzes halánték.

Bölcs menny a tornyaidat nézem,
mint lengnek felhők özönében.
De rám se intsz. Harangod hallgat,
s bár titkod egy sirály leírja,
de hol rajzának kulcsa, hídja?

Fekszem. Kezem az égre tárva.
Vízből nézek a lég tavára
s köröttem senki mérföldekre.
Szívem borzong, derül a lelkem,
hogy hűs ezüst kezedben fekszem,

s mint az, kit elbűvölt a kobra,
lesek hatalmas homlokodra.
Szemöldököd tündöklő felhők,
és a mindentudás alatta
sugárzik, bölcs szemednek napja.

Itt lenne jó heverni folyton,
csillogva tündér-vízi-bolton,
hol szívünket nagy példa inti,
s a hűvös mély, zengő magasság
ezüst angyalként elragadják.

Feledni kéne földet, testet!
Kettősabroncsú börtönünket.
A tájat, bort, búzát, a bendőt,
s fénylő húrod dalán remegve,
csak nézni nyugtató szemedbe.

Egy színed lassan válogatva,
tán nyílna titkaid alakja,
s az égi táj kies világa
üdén, mint váratlan ajándék
ragyogna föl mint égi szándék.

Ki gondol már a messze földre?
Csak fekszem gyöngyház cseppjeidbe,
mint kis sziget tenger vizében.
A tünde fény és habok árja
dalol, mint Szent Dávid gitárja…

A tücskös nádas lobogója
fölöttem leng a vándor gólya.
Nagy messzi tornyok, amott nyárfák
és ő lobog, libeg az égen.
Úszik velem együtt serényen.

Lábujjnál, kis kápolna gyáván
remeg az ég és föld határán.
Meg kéne csendben simogatni
s szívemre tenni, mint e méhet,
mely sárga lábbal tóra tévedt.

És szólani: e fény hatalma
szétárad földre és a habra.
Ne féljetek, az égi kasban
már vár a méz s a sárga szalma,
édes, mint jó istállók alma…

Tüdőm, karom már egyre fárad.
Gyantás sötét lepi a fákat,
és mégis csak feküdni itt jó,
e hűs halál vizes ölében,
a nagy tó ékes közepében.

Hát barna éj, ne küldd a holdat!
Ne tárd ki földi útjainkat!
Az egy utat lesem szívemben,
s míg szúr a víz meszes hinárja,
szárán kinyit az ég virága.

Sóhaj

Az ember megveszett.
Hát hozzátok futok,
mert a fák és erdők boldogok.
És boldogok az évszakok,
e szárnyas angyalok,
a testetlen jó alkotók…
Vegyetek társul engemet,
ki lassan rájövök,
jobb lenne elnyűni testemet
és mint a báb szárnyas lakója
szállni s keresni egy jobb hazát!
Nyissad ki Uram
egednek szirmos ajtaját.

Így emel

Ott, ahol én járok, tőzeg szaga foszlik a tájon.
Lábam alatt ruganyos mindig a berki határ.
Mint a szivacs, teleszívta magát zöld, hűvös erővel.
Nád gyökerén puha sárvíz rejti a barna nadályt.
Barna nadályt és zöld kukacot, mit kedvel a compó:
tömzsi pirosszemű. Nincs nála különb a vizen.
Hullámzó susogásba merülve, akárcsak a kagyló
tenger alatt, egyedül járom a berki határt.
Nincsen öröm tisztább, mint pávaszin alkonyidőben
szedni horogra a jó tátogató halakat.
Lomha a víz a hinártól. Fürge a nád susogása.
Harmadikul fölibém hajlik az ég terebélye
s itt lakik ő, a fehér tündér, aki útrabocsát, ha
gerle szavával az est csillaga kél a vizen.
Így emel engem a barna mocsár a magasba naponkint,
mint a fuvallat az ég könnyű, erős madarát.

Ars poetica

Szavak mögött bujkáló való
Téged kutatlak, ki vagy mindenható.
Ki, nem lendülsz, de pusztulva, örök vértben ülsz
és székből és kőből, mint cigány hegedülsz.

Téged megfogni mérem hálóim sorát,
szent oltás frigyébe fogva valót és ideát.

Mint pipafüst

Egy szippantás dohány,
egy maroknyi krumpli?…
Az életet szebb lenne
bizony átaludni.

Tömzsi diók alatt
aludni csendesen,
mint a dongák között
jó bor a vén hegyen.

Szökni, mint pipafüst
odvasfogú szájból.
Köpés nélkül szökni
az odvas világból.

Magyarok

Vidám hegedű szól a fák alatt
    és hallgatja a sok legény.
Arcukat jóságosra keni át
    a csendes vasárnapi fény.

Tanyák, lovak és apró gyermekek
    forognak bús szemük előtt
s a gépek oldalán ragyogni látják
    a messzi, csordás legelőt.

Bent bőg a rádió s a bamba drót
    parancsra vár, míg idekint
édes, dohányos álmokat pödörnek,
    feledve minden földi kínt.

Így füstölögnek és ekképp mulatnak
    a feszes szolgálat alatt,
idézgetvén a lányok derekát
    s a trágyagőzös falvakat.

Csak üldögélnek tehetetlenül
s mint foszló, meleg gombolyag,
a földjeik felé úgy omlik róluk
a tisztafodrú gondolat.

Szemükben tág ugar, beteg csikó,
aztán langyos patak terül.
Tudják, a földön kint rohad a krumpli,
mint átlőtt test, ha földre dűl.

A minden-mindegy arcukon legel, de
mint zsarnok gépben a kerék
és kar, úgy ugranak, ha bőg a jel
s értük könnyez a szép vidék…

Az erdők, fák s a vakoló-homok
siratja jó, dolgos kezük,
amint a szántón hajrázva rohan
szép barnaképű ezredük.

Polyhymnia

Múzsák kedvencei, kabócák, méhek,
a szőlőhegy kedves zenészei
cirregtek, dongtak, szinte elemi
zsongással szólt a hegyközségi ének.

A forrás hallgatott… Ezüst iszapján
két láb nyoma mosolygott… Meztelen
sétálhatott e hársas rejteken
egy könnyű lény, arany kancsóval karján.

Nektárt kínált? Vagy csipősajkú mustot?
A völgyön, szirten édes illat úszott,
s szívemre lelt a rózsa-indulat.

S e tájra tévedt fényesség porába
ölelkezett az égi-földi tábla,
s láttam felénk ragyogni arcodat.

A látványon túl

Minden pillanat csak egyszer él…
Mégsem halott: a teljes része!
A látványon túl szívünkkel
indul a mindenségbe.

Loncinak

1

Átfénylik arcod

Naponta, hogy viszi, látom…
Bőröd átzizeg bő ruhádon.
Közöttük tűnik az élet…
Szemed árnyékában sétál a kísértet.

Fogy a miénk-volt s a tiéd!
Lassan a piros fehérre ég.
Hosszúra nyúlnak… Szinte már oda
átfénylik arcod sápadt mosolya

és íve már-már a csillagokig…
Szögletes zárkából nyújtózkodik
a perc… Valami hatalmasan másba…
Van időntúli e pusztulásban?

Építve így, hordjuk s lebontva
tündöklik valami szerkezet csontja,
mely hatalmasan egy velünk és Vele,
mint a vég után az egész kezdete…

Mert a kézzel foghatónál

A szó, mely szólít, egyetemesebb
és gazdagabb lett vele már a nap.
Valamit átadott közénk, veled,
a megszokottnál e szokatlanabb,

mert a kézzel foghatónál a világ
más rendjéből hozott nem foghatót,
melyről ritkán jeleznek hajók…
Új partokat… Új kontinenst hozott

nekem, hogy lássam és éppen veled,
ahogy e fényesebb, zöld szigetek
a hiányból teljesbe nőve át,

mint része bár, de nem a résznek,
jeleddel tagjai egy oly egésznek,
mely talán több is, mint ez a világ.

Mely több már jóval

A pincémben, mely lényed őrzi,
nélküled fejtve a borom,
simítva tölgy edényeket,
tünődöm néma ajkadon,

mely érintette e poharat
és íve, a visszatérő,
valahonnan hozza a szavakat,
mint perceit a vad idő,

hogy vigyen, de úgy takarva,
hogy fényesen és nem is várva,
a legszebbet villantsa szárnya,

mely több már jóval, mint ami volt…
Így kisért e szikla-bolt,
együtt veled pincébe zárva…

Tudása titkon ehhez nőve

Ami volt, már rég tudom, marad,
csak láthatatlan mappa rendezi.
Csendet sugárzó nagy lapok alatt
élnek leglényegünknek sejtjei.

Magunk, ha alig is, de sejtve,
így épülünk közöttük állva.
Nem is tárgyai, de teljes valónk
oldódik át egy mélyebb tájba,

mert jelek között jár, aki él.
Tudása titkon ehhez nőve

nyílik, mint virág és megérzi
jelenben még, de már jövőbe,

ahogy a legnagyobb csillag alatt
egy érzékeny tudásnak lesz a része,
mely magán át látja azt a tengert,
melynek nincsen se partja, szintje, mélye…

Rádragyog jele

Ebédre, ha nincs más, egyél fügét.
Tested igyon mézsárgán-zöld napot.

Fonnyadt levél pörgeti zöldjét
s pincéden szikrázó követ hagyott

egy ismeretlen kéz, vagy gondolat?…
Magasból nézed… Rádragyog jele

s kitárva karját, testvérül fogad.
Minden perced már mintha fénylene.

Csu Fu verseiből

Emlékezet után

1

Csu Fu az ünnepekre
két szép halat kapott,
s fölbontva két gyöngyöt talált.
Halakban Holdat és Napot.

Rókáknak tette ki a
halak húsát s a gyöngyöket
barátainak adva
köszöntötte az ünnepet.

Csu Fu összegyűjtött töredékeiből

5

Li Ki, a Szertartások Könyve
e nyers sziklák alatt minek neki?

Hogyha a forráshoz lép, meghajol
és saruját a kőre leteszi…

Csu Fu Nikla alatt

2

Hogy mint került ide?… Kettős titok
a Sárga-Sivatagon át micsoda szél
és hogy?… És itt!… – És hol van az,
ahol eső se hull? – … És szólt, hogy ott
a hónál is fehérebb hó havaz
és sziklákon fénylik örök tavasz…

Beszélgetés a sziklán Csu Fuval

1

Az egyszerű olyan összetett,
hogy kimondani ritkán lehet,
mert azzal egy, ami tartja
az egészet a semmi-magasba.

Csu Fu versek emlékezet után

8

Csu Fu a fényről sokszor eltűnődött
és nem a nap, a ragyogó sötét
oszlatta el lelkéből a ködöt:
ahogy szívünkből sugárzik a lét.

Csu Fu selyemre írta

2

A bimbóra vigyázz.
Világ alszik a rügybe.
Az ég Kék-Aranya
és a Tao mosolygó zöldje…

Palotai fogadáson

– Mindig a nap és csillagok?
– De van-e több? – felelt Csu Fu.
– A szerelem szebben ragyog! –

És arra is csak bólintott Csu Fu,
mert abban is a nap és csillagok…
Aztán a bölcseket faképnél hagyva
haza indult a hóba, fagyba…

Esti beszélgetés

Csu Fu, ha este lett,
nem gyújtott soha mécset
s a kérdésemre így felelt:
– A mécs kis kört világít,
de nézd csak, a sötét
átfényli az egészet… –

Akár az Egy

A fügefát is megsuhintja
néha egy angyal szárnya
és Csu Fuval beszélni kezd
levélen át a füge ága.

És írja is, amit a zöld
hoz onnan, ahol ő lakik…
És fényének sugárzó gyökere
összefogja a minden ágait

a nagy kerttel, akár e fügefát
és zöldjéről Csu Fu kezéhez érve
árnyéka márvány-mozdulatlan,
akár az Egy a mindenségbe.

Füge-szüret

Ahogy szedem, gyümölcse bugyrán
átragyog a nap s akár a csillagok
fölöttem fénylenek
a szikrázó fügemagok.
Szikráznak és kezembe adják
világ bugyrából a napot.

Eggyé ragyog

A Szíriusz ha fölragyog
s az álmos Medve ébred,
Csu mint a pákász
a zöld zsombékra ül,
hogy lássa föntről át, ide,
csillagról a csillagra át
a nagy Vanból
az égi tó
berek-lápjára mit izen…

És ahogy legszebb sorát
a vers hiába rejti,
mint Csut is Drangalag,
kerek zsombék alatt
a sima tükrön át
jól látja Csu,
feszes hálói
fényes négyszögén
– egymást alig suhintva csak –
eggyé ragyog
az égi rend
s a berki lápvilág.

Azt is tudja már

1

Pacsirták hozzák a tavaszt
és nem a császár!
És álmoskönyvibe,
a cím alatt,
sorok fölé
beírja gyorsan
Csu e szavakat…

2

És azt is tudja, látja már,
– füzet se kell, se pagodák –
ha nincsenek is nagy falak
csárdáival, kondáival
puszták, tölgyek között
tovább nő egyre Drangalag…

VÁLOGATOTT GONDOLATOK

„Ha igaz, hogy »a művészet mindig a természetet utánozza«, mint Cs. Szabó mondja, nem érdektelen, ha megszólaltatjuk a tájakat. Nem a leírás izgat. A lelket kell elővarázsolni, mely ott lebeg láthatatlan a való fölött. Minden vidéket egy légköri kultúra fátyoloz be, melyet a nyers anyag és a rajta élő, munkáló szellem eggyéolvadása teremtett meg. Ebben a szemléletben aztán a Kárpát-medence egy-egy darabja nemcsak négyzetkilométerekben lemérhető tájrész lesz, de az egyetemes magyar szellemnek egy-egy lelki része is."

✣

„Nem a szemmel látható, de a világból látható mögötti a nagy költészet egyik lényege. A felület mögötti belső lényeg megszólaltatása. Így a költészet lényege nem annyira az egyéni, mint a világ-szellem kifejezése. A természet és a tárgyak és a lélek rejtőzködő titkainak és szólításainak megsejtése és kifejezése."

✣

„Nem tudok a tapintható természet nélkül élni… Ennek nemcsak jelképe körülöttem a becei kert. Gyermekkorom nagyanyai kertjének folytatása. Tanulni tőle tudok, és benne magam is úgy alakulok és lényegülök, mint fáim és növényeim. A kert maga a kultúra. A kertet művelő nemcsak test, de a testet irányító olyan szellem is, amely érzékenyen nemcsak észreveszi, de meg is érti a szavak nélkül is értelmesen megnyilatkozó természetet és gyümölcseit… A szellem-lélek a természetben csak nőhet. (…) Beszéltem erről, s az ilyen Heszperidák kertjéről már. Ám a földtől egyre távolodó emberiség, lelkét veszítve, nem tudom, hogyan s egyáltalán meg tudja-e teremteni? (…) Az ember anteuszi lényét, ha egyre tovább sorvasztja, feladja, biztosan elveszti magát… A civilizáció és technika levegőbe emeli és megfojtja…"

✣

„Egy költészet leglényege a belső táj. A lírai tárgyiasságnak és külső világnak is ezt kell erősíteni."

Válogatta és az előszót írta Stamler Ábel

Jegyzetek

[1] Takáts Gyula: *A harmónia keresése*. Budapest, 1979, Szépirodalmi Könyvkiadó, 322–323. o.
[2] Uo. 68. o.
[3] Takáts Gyula: *Kövül az idő*. Budapest, 1989, Szépirodalmi Könyvkiadó, 145. o.
[4] Uő: *A harmónia keresése*. Budapest, 1979, Szépirodalmi Könyvkiadó, 359–360. o.
[5] Ennek ma nem is lenne különösebb értelme. Az érdeklődők mindent megtalálnak a Petőfi Irodalmi Múzeum honlapján: https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/takats-gyula. (Utoljára megtekintve: 2019. május 27.)
[6] Hamvas Béla: Takáts Gyula: Se ég, se föld. *Diárium* (1947) 3. (ősz) sz. 136. o.
[7] Lu Csi: *A költészetről*. In *A szépség szíve. Régi kínai esztétikai írások*. Ford. Tőkei Ferenc. Budapest, 1984, Európa Könyvkiadó /Mérleg/, 74. o.